

Η Ανάσταση, ως το απόλυτο γεγονός στην ιστορία της ανθρώπινης φύσης, είναι συνολικός θρίαμβος της αγάπης του Θεού για το ανθρώπινο πλάσμα και την κτίση που το περιβάλλει. Καμία προοπτική δεν μπορεί να είναι ατομική μπροστά στο μεγαλείο αυτής της μεγαλειότητας. Αν ο θάνατος, εξαιτίας της αμαρτίας, κατάφερε να κυριεύσει όλο τον κόσμο, η Ανάσταση χάρη στη σωτηρία που προσέφερε ο Χριστός, κατακτώντας τον μεταπωτικό κόσμο και τον θάνατο θριαμβεύοντας στην καινή κτίση. Β.Γ.Κ.

Βιβλιογραφία:

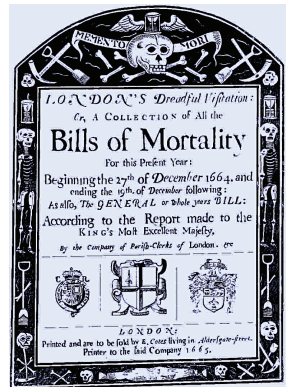
Hodge, Charles, *Systematic Theology*, 2t., New York 1872, 1873. Miller, John (Rev.), *Theology, Evangelical Reform Publication* 1887. Labauche, L. (Rev.), *God and Man. Lectures on Dogmatic Theology*, t. 1, New York: D.J. Kennedy 1917. Mwright, S.M., *Doctrinal Aspects of Christian Experience*, New York: Eaton & Mains 1882. Ανδρούτσος, Χρ., *Δογματική της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας*, Αθήνα: Αστήρ 2005. Ανδρούτσος, Χρ., *Μελέται και Διατριβαί*, 3t., Θεσσαλονίκη: Ρηγόπουλος 1964-1985. Τρεμπέλας, Π., *Δογματική της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας*, 3t., Αθήνα: «Ο Σωτήρ» 1978, 1979, 2003 (αντιστοιχώς). Καρμίρης, Ι., *Δογματική*, Αθήνα 1995 (ανατύπ. από την εκδ. του Φοιτητικού Θεολογικού Συνδέσμου του Έτους 1964). Καρμίρης, Ι., *Σύντομη της Δογματικής Διδασκαλίας της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας*, Αθήνα 1960. Ξεζάκης, Ν., *Ορθόδοξος Δογματική*, 3t., Αθήνα: Έννοια 2006. Μασούκας, Ν., *Δογματική και Συμβολική Θεολογία*, 4t., Θεσσαλονίκη: Πουρναράς 2004, 1992, 2005, 1999 (αντιστοιχώς). Μασούκας, Ν., *Ορθοδοξία και αίρεση*, Θεσσαλονίκη: Πουρναράς 2009. Σμέμαν, π. Αλέξανδρος, *Πιστεύω. Βίωση της Πίστεως 1*, μτφ. Στ. Κομνηνός, Αθήνα: Ακρίτας 1991. Νικολαΐδης, Απ. - Θεόδωρου, Α., *Η Ουσία της Θεολογίας*, Αθήνα: Παρουσία 1998. Αλεβιζόπουλος, π. Αντ., *Βασική Δογματική Διδασκαλία, Εφθόμιον Ορθοδοξίας*, Αθήνα: Αποστολική Διακονία 2007. Ρομανίδης, π. Ιωάννης, *Το προπατορικών αμαρτήρια*, Αθήνα: Δόμος 1992.

III. Ιεροί Κανόνες. Η εννοιολογική χροιά και χρήση του όρου 'θάνατος' στους Ιερούς Κανόνες ακολουθεί τη γραμμή της Ιεράς Παραδόσεως και της πατερικής θεολογίας της πρώτης χριστιανικής κλιτικής. Είτε υπό τη μορφή ονόματος ουσιαστικού, είτε παραγώνων αυτού (ρηματικών τύπων, συνθετικών λέξεων, κ.λπ.), ο όρος 'θάνατος' είναι πολυσήμαντος. Δεν λαμβάνει μόνο τις συμβατικές, για τη θεολογική γραμματεία, έννοιες του βιολογικού ή πνευματικού θανάτου, ή με άλλα λόγια του οριστικού τέλους της ανθρώπινης υλικής ή πνευματικής υποστάσεως. Απαντά και ως αυταντώνυμο, δηλώνοντας την αρχή της αιώνιας ζωής, τη νέα γέννηση της υπέρβασης εντός της Βασιλείας. Τούτο διδάσκει ο 51^{ος} Κανόνας της συνόδου της Λαοδικείας, ο οποίος ορίζει: «ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαροκοστῇ μαρτύρων

γενέθλια ἐπιτελεῖν, ἀλλὰ τῶν ἁγίων μαρτύρων μνήμας ποιεῖν ἐν τοῖς σαββάτοις καὶ ἐν τοῖς Κυριακαῖς» (Π 3, σ. 218). Παρατηρείται ὅτι τα διλεκτικά σύμπλοκα σχήματα «μαρτύρων γενέθλια» και «μαρτύρων μνήμας» χρησιμοποιούνται ως ταυτόσημα στην ίδια πρόταση, προς αποφυγή της κακόηχης επαναλήψεως του πρώτου οχτάματου εντός της ίδιας περιόδου. Με αυτήν την οπτική οι συγγραφείς του Πηδαλίου ερμηνεύουν τον Κανόνα για να καταλήξουν στο συμπέρασμα ὅτι ο θάνατος τῶν μαρτύρων ονομάζεται και «γενέθλιος ἡμέρα», διότι «μὲ τὸν πρόσκαιρον τοῦτον θάνατον ἐγεννήθησαν εἰς τὴν ὄντως ζωὴν» (Πηδαλίον, σ. 439).

Στους Ιερούς Κανόνες απαντά και η μεταφορική χρήση του ὄρου. Στον 55^ο Κανόνα το ρήμα 'ἀποθνήσκειν' λαμβάνει πνευματικό περιεχόμενο. Σύμφωνα με τον Κανόνα, ὡς θάνατος λογίζεται η ποιινή της καθαιρέσεως. Ειδικότερα, τιμωρούνται με καθάριση οι κληρικοί, οι οποίοι, ευρισκόμενοι σε κατάσταση ἄμυνας, φονεύουν επιτιθέμενους ληστές. Για τη δικαιολόγηση του αυστηροῦ επιτιμίου της καθαιρέσεως ο Κανόνας επικαλεῖται τὴ ρήση «ὃ λαβὼν μάκαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανεῖται», η οποία αποτελεί παράφραση του Mt 26:52 (βλ. και Γεν 9:6, Απ 13:10). Ωστόσο, εδῶ δεν πρόκειται για ρητορικό σχῆμα ἢ για ἀπλὴ μεταφορά. Κάτι τέτοιο θα ἴσχυε, αν ο κανονικός νομοθέτης ἤθελε ἀπλῶς να δηλώσει το ἀνέκκλητο, ἀμετάκλητο και διπνεκές της ποινῆς, ἀνειζόμενος τὴν εἰκόνα του θανάτου «ἐν μαχαίρᾳ». Η χρήση του βιβλικῦ χωρίου ἔχει νομική (κανονική) βαρῦτητα και σημασία. Η καθάριση εἶναι μια ποιινή που ἐπιφέρει μόνιμη, οριστική, ἀμετάβλητη και καθολική ἀπώλεια της ιδιότητος του κληρικού. Δημιουργεῖται, δηλαδή, πλάσμα δικαίου, μια νομική ἀναλογία: ο καθηρημένος κληρικός ἐξομοιοῦται, ὡς προς τὴν ἀπώλεια της ἐξουσίας και της ἰκανότητος τελέσεως και ἀσκήσεως τῶν ἱερατικῶν του καθήκοντων, με τὸν θανάτου κληρικό, ο οποίος τελεί σε φυσική, πραγματική -ἀρα και νομική και κανονική- ἀδυναμία τελέσεως οιασδήποτε ἱεροπραξίας ἢ ἄλλων ποιμαντικῶν ἢ διοικητικῶν καθήκοντων. Ο Κανόνας αὐτός εἶναι ἓνα ἀπὸ τα πολλὰ τυπικά παραδείγματα, τα οποία τεκμηριώνουν τὴ θέση ὅτι η ἀρχὴ της ἀναποδοτικότητος της ἐκκλησιαστικῆς ποινῆς δεν ἔχει οὐσιαστικὸ χαρακτήρα. Η πρόκληση

σωματικῦ θανάτου δεν τιμωρεῖται με σωματικὸ θάνατο. Στο δίκαιο τῶν Ιερῶν Κανόνων η ἀναλογικότητα τῶν ποινῶν κινεῖται ἀποκλειστικῶς σὴν γραμμῇ της θεραπείας της ἀσθενούς πνευματικῆς

Εξώφυλλο του εβδομαδιαίου δελτίου Bill of Mortality, που ἀνέφερε τὸν ἀριθμὸ θανάτων ἐντὸς τῶν ὁρίων του Λονδίνου κατὰ τὸν 17^ο αἰ. Τα δεδομένα του χρησίμευαν ὡς βάση για τὸν υπολογισμὸ της παιδικῆς θνησιμότητος της ἐποχῆς

καταστάσεως του υπαίτιου. Η ἀποκατάσταση της τρωθείσας πνευματικῆς υγείας του αμαρτάνοντος μέλους της Εκκλησίας, θα ἔχει ὡς φυσικὸ ἐπακόλουθο τὴν πηθική ἀνακαίνιση του προσώπου του, τὴν ἐπανασύνδεσή του με τὸ εὐχαριστιακὸ σῶμα της Εκκλησίας και ὡς παρεπόμενη ἀλλὰ ἐξίσου σημαντικὴ συνέπεια τὸ κοινωνικὸ ὄφελος, ἀπὸ τὴ μετέπειτα ὀρθὴ συμπεριφορὰ του (ἀρση τῶν συννεπειῶν της βλάβης που προκάλεσε ἢ περιορισμὸ αὐτῆς, ἀνάληψη ὠφέλιμων κοινωνικῶν ρόλων, κ.λπ.). Γι' αὐτὸν τὸν λόγο, ἐξαρχῆς ἐκλείπουν ἀπὸ τὸ corpus τῶν Ιερῶν Κανόνων, ποινές του κοσμικῦ (ρωμαϊκῦ και βυζαντινῦ) δικαίου, ὡπως η ποινή του θανάτου, του ἀκρωτηριασμοῦ, του ἐξανδραποδισμοῦ, του σωματικῦ κολλασμοῦ, κ.ά. Ο θάνατος ὡς βιολογικὸ περιστατικὸ ἀποτελεῖ στοιχείο της ἀντικειμενικῆς ὑπόστασης διαφορῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐγκλημάτων, ὡπως του φόνου, της συγγενοκτονίας, της ἀμβλώσεως, της φαρμακείας και της αυτοκτονίας. Η ἀνθρώπινη ζωὴ, στο δίκαιο τῶν ἱερῶν Κανόνων, εὐρισκεῖται σὴν κορωνίδα τῶν προστατευμένων ἐννόμων αγαθῶν. Για τὸν λόγο αὐτό, οἱ κανόνες τιμωροῦν αὐστηρότητα τα ἐγκλήματα κατὰ της

ζωῆς και ἀπαγορεύουν, ὑπὸ προϋποθέσεις, τὴν ἐκκλησιαστικὴ κδέυση τῶν αυτοκτονούντων. Περισσότερα για τὴν κανονικὴ μεταχείριση της αυτοκτονίας βλ. στο λήμμα «Στέρηση ἐκκλησιαστικῆς κδέυσεως». Ε.Χ.ΡΙ.

IV. Θάνατος ἐγκεφαλικός. Ο ἐγκεφαλικός θάνατος (brain death), εἶναι τὸ κλινικὸ σύνδρομο που ὀρίζεται ὡς μὴ ἀναστρέψιμη παύση της λειτουργίας ολόκληρου του ἐγκεφάλου, συμπεριλαμβανομένης και της αὐτόματης ἐγκεφαλικῆς λειτουργίας που εἶναι ἀπαραίτητη για τὴ διατήρηση της ζωῆς σὸν ἀνθρώπινο ὄργανισμο.

Χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴ μόνιμη ἀπώλεια της λειτουργίας του ἐγκεφαλικῦ φλοιῦ και τὸν ἐγκεφαλικὸ στελέχους, η οποία ἐκδηλώνεται με τὴν ἀπουσία ἀναπόκρισης σε ἐξωτερικὰ ἐρεθίσματα, ἀπουσία στελεχικῶν ἀντανακλαστικῶν και ἄπνοια. Η διάγνωση υποστηρίζεται με ἓνα ἰσοπλεκτρικὸ πλεκτροεγκεφαλογράφημα για τὸλάχιστον 30 λεπτά, ἀπουσία υποθερμίας και καταστολῆς του κεντρικῦ νευρικῦ συστήματος.

Η διάγνωση του ἐγκεφαλικῦ θανάτου εἶναι καθαρῆ κλινική. Τα κλινικὰ κριτήρια διάγνωσης εἶναι:

1. Κῶμα (βαθμολογία 3 σὴν Κλίμακα Γλασκόβης)
  2. Μόνιμη και διαρκῆ ἄπνοια.
  3. Ἀπουσία ἀντανακλαστικῶν ἐγκεφαλικῦ στελέχους, δηλαδή:
    - α) μδερνική ἀντίδραση κορῶν σὸ φως - κόρες σε μέση θέση και με διαστολή 4-6 mm
    - β) ἀπντία ἀντανακλαστικὰ κερατοειδούς
    - γ) ἀπντία ἀντίδραση σὸ ψυχρὸ
    - δ) ἀπουσία φαρυγγικῶν ἀντανακλαστικῶν
    - ε) ἀπώλεια βῆχα κατὰ τὴν ἀναρρόφηση της τραχείας
    - στ) ἀπντία ἀντανακλαστικὰ θπλασμοῦ σε βρέφη και νεογνά
    - ζ) μὴ λειτουργία του ἀναπνευστικῦ κέντρου, ὅταν PaCO2 εἶναι 60mmHg ἢ +20mmHg πάνω ἀπὸ τὸ συνηθισμένο ἐπίπεδο PaCO2 του ἀσθενούς (υπερκαπνία). Προσοχή πρέπει να δίνεται σε ἀσθενεῖς με χρόνια ἀποφρακτικὴ πνευμονοπάθεια.
- Βοηθητικῆς μέθοδοι ἐλέγχου για τὸν καθορισμὸ του ἐγκεφαλικῦ θανάτου:
- α) Παναγειογραφία Ἐγκεφάλου
  - β) Ηλεκτροεγκεφαλογραφία
  - γ) Διακρανικὴ υπερηχογραφία με σύστημα Doppler